

JUSTITIEKANSLERN SOM LAGLIGHETS- ÖVERVAKARE

JUSTITIEKANSLERN

ÖVERVAKAR LAGLIGHETEN I
STATSRÅDETS VERKSAMHET OCH
GER PÅ BEGÄRAN TILL REPUBLIKENS
PRESIDENT OCH STATSRÅDET
UTLÅTANDEN I JURIDISKA FRÅGOR.

ÖVERVAKAR ATT
MYNDIGHETERNA OCH ANDRA SOM
SKÖTER OFFENTLIGA UPPDRAG
FÖLJER LAG OCH FULLGÖR
SINA SKYLDIGHETER.

ÖVERVAKAR ATT DE
GRUNDLÄGGANDE
FRI- OCH RÄTTIGHETERNA
SAMT DE MÄNSKLIGA
RÄTTIGHETERNA
TILLGODOSES

Justitiekanslern i statsrådet är vid sidan av riksdagens justitieombudsman rikets högsta laglighetsövervakare. Justitiekanslern övervakar att myndigheterna iakttar gällande rätt och att de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

Förutom av justitiekanslern utövas beslutanderätt av biträdande justitiekanslern och dennes ställföreträdare. De avgör ärenden självständigt och med samma behörighet som justitiekanslern.

Justitiekanslern ger på begäran republikens president och statsrådet upplysningar och utlåtanden i juridiska frågor. Justitiekanslern tillställer också ärligen riksdagen och statsrådet en berättelse om sin verksamhet. Justitiekanslern är chef för justitiekanslersämbetet.

De grundläggande bestämmelserna om justitiekanslerns ställning och uppgifter finns i Finlands grundlag. Detaljerade bestämmelser om justitiekanslerns uppgifter finns i lagen om justitiekanslern i statsrådet, förordningen om justitiekanslersämbetet samt justitiekanslersämbetets arbetsordning. Republikens president utnämner justitiekanslern och biträdande justitiekanslern samt en ställföreträdare för den sistnämnda.

ÖVERVAKNINGEN AV STATSRADET

Justitiekanslern övervakar lagligheten av statsrådets, statsrådsmedlemmarnas och republikens presidents beslut och åtgärder med hänsyn också till de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

Justitiekanslern är närvarande vid statsrådets allmänna sammanträde och vid föredragning för republikens president. Justitiekanslern övervakar att ärendena behandlas lagenligt. Vid statsrådets allmänna sammanträde avgörs årligen ca 2 000 och vid föredragning för presidenten ca 1 000 ärenden.

Vid föredragning i statsrådet behandlas eller fattas beslut om bl.a. regeringens propositioner och budgetpropositioner som skall avlätas till riksdagen, statsrådets meddelanden, redogörelser och berättelser, förordningar av statsrådet samt de flesta högre tjänsteutnämningar. Republikens president avlåter till riksdagen bl.a. regeringens propositioner och budgetpropositioner, stadfäster de lagar som riksdagen antagit samt ger förordningar av republikens president, som vanligen gäller internationella förhållanden. Till de ärenden som presidenten skall fatta beslut om hör också andra ärenden som gäller internationellt samarbete, de viktigaste tjänsteutnämningarna samt benämningsärenden. Republikens president fattar vanligen sina beslut utgående från statsrådets förslag till avgörande.

Beslutsfattandet vid sammanträdena grundar sig på föredragning. För den har en tjänsteman gjort upp en s.k. föredragningslista. I den ingår ett förslag till beslut jämte mo-

tivering. I praktiken sker laglighetskontrollen så att de handlingar som hänför sig till föredragningslistan tillställs justitiekanslern på förhand för granskning. Granskningen gäller juridiska aspekter, inte beslutens ändamålsenlighet eller annan politisk bedömning.

I samband med kontrollen granskas särskilt

- lagförslagets överensstämmelse med grundlagen
- att en förordning av republikens president eller statsrådet inte strider mot en lag som riksdagen antagit
- statsrådets allmänna sammanträdes behörighet
- den nationella behandlingsordningen för ärenden som ankommer på statsrådet och om vilka beslut fattas inom Europeiska unionen
- tjänsteutnämningarnas laglighet
- frågor som gäller jäv
- jämställdhetsfrågor.

I Finland grundar sig de högsta statsorganens verksamhet på ett strikt iakttagande av lagligheten. Man strävar efter att följa grundlagen och andra lagar noggrant. Avsikten är att eventuella fel skall rättas redan före statsrådets sammanträde. Det är justitiekanslerns skyldighet att göra både tjänstemän och statsrådsmedlemmar uppmärksamma på eventuella lagstridigheter i deras ämbetsätgärder. I praktiken är sådana fall mycket sällsynta. Enligt grundlagen omfattar övervakningsuppgiften också republikens presidenten.

Riksdagen övervakar lagligheten av statsrådsmedlemmarnas och justitiekanslerns samt biträdande justitiekanslerns och dennes ställföreträdarens ämbetsätgärder.

ÖVERVAKNINGEN AV MYNDIGHETERNAS VERKSAMHET

Enligt Finlands grundlag skall justitiekanslern övervaka att domstolarna och andra myndigheter samt tjänstemännen, offentligt anställda arbetstagare och också andra när de sköter offentliga uppdrag följer lag och fullgör sina skyldigheter. Samtidigt övervakar justitiekanslern också att de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

Justitiekanslern undersöker klagomål som inkommer samt meddelanden och framställningar från myndigheter och vidtar vid behov de åtgärder som dessa föranleder.

Justitiekanslern tar också på eget initiativ upp ärenden till behandling. T.ex. nyheter som offentliggjorts i massmedierna eller misstänkta olagligheter kan ge anledning att inleda en undersökning.

ÖVERVAKNINGEN AV ADVOKATER

Enligt lagen om advokater övervakar justitiekanslern även advokaternas verksamhet, även om övervakningen i första hand ankommer på advokaternas organisation Finlands Advokatförbund. De offentliga rättsbiträden som avlönas av staten omfattas också av justitiekanslerns övervakning på samma sätt som advokaterna.

Justitiekanslern övervakar att advokaterna fullgör sina skyldigheter som advokater. Justitiekanslern har dock inte möjlighet att ingripa i själva advokatarbetet eller bestämma om disciplinära påföljder. Däremot kan justitiekanslern med anledning av klagomål eller på eget initiativ anhängiggöra disciplinärt förfarande mot en advokat eller ett offentligt rättsbiträde i Advokatförbundet. Justitiekanslern granskar dessutom förbundets alla beslut i ärenden som gäller övervakningen av advokater.

KLAGOMÅLSFÖRFARANDET

I praktiken sker laglighetskontrollen framför allt genom att justitiekanslern avgör klagomål som medborgarna anfört över myndigheternas och andra offentligt anställdas verksamhet.

Man kan vända sig till justitiekanslern om man anser att en myndighet, en tjänsteman eller någon annan som sköter ett offentligt uppdrag har förfarit felaktigt eller kränkt medborgarnas rättigheter,

eller att en advokat eller ett offentligt rättsbiträde har försummat sina skyldigheter. Man kan också vända sig till justitiekanslern om man anser att någon av de grundläggande fri- och rättigheter eller mänskliga rättigheter som tryggs i grundlagen inte har tillgodosetts.

Ett klagomål skall avfattas skriftligen. Av det skall framgå

- den tjänsteman, den myndighet eller det offentliga samfund vars förfarande klagomålet gäller
- på vilket sätt klaganden anser att förfarandet har varit felaktigt
- klagandens namn, adress och underskrift.

Förtydligande dokument kan bifogas. De återsänds tillsammans med avgörandet eller på begäran även tidigare. Utan särskilda skäl undersöker justitiekanslern dock inte klagomål över mer än fem år gamla ärenden.

Juristföredragandena införskaffar på tjänstens vägnar de ytterligare utredningar som behövs för att ett klagomål skall kunna undersökas och avgöras samt bereder klagomålsärendena. Justitiekanslern har rätt att få upplysningar och handlingar, också sådana som är hemliga, av alla myndigheter. Vid behov kan justitiekanslern be polisen göra en undersökning.

Klaganden bereds vanligen tillfälle att avge ett bemötande. Klagomålet besvaras skriftligen och svaret skickas per post.

Som påföljd av ett lagstridigt eller felaktigt förfarande kan justitiekanslern

- ge den som begått fel en anmärkning eller
- ge anvisningar om det riktiga förfarandet eller
- i allvarigare fall förordna att åtal skall väckas.

Justitiekanslern kan inte upphäva eller ändra en myndighets beslut eller påföra skadestånd, men om ett klart fel konstateras skall justitiekanslern vidta åtgärder för att få det rättat.

Justitiekanslern kan vid behov göra framställning om ändring av författningar eller anvisningar, om återbrytande av dom eller om annat extraordinärt ändringssökande.

Justitiekanslerns undersökning av ett ärende kan också redan i och för sig leda till att myndigheten eller tjänstemannen själv rättar begångna fel.

Justitiekanslersämbetets tjänster är avgiftsfria för klaganden.

LAGLIGHETS- ÖVERVAKNINGEN FÖRR OCH NU

Tjänsten som justitiekansler inrättades i slutet av 1700-talet, då Finland ännu var en del av det svenska riket. Efter det att Finland år 1809 anslutits till kejsardömet Ryssland som ett autonomt storfurstendöme byggde landets rättsordning fortfarande på grundlagarna och den övriga lagstiftningen från svenska tiden. Justitiekanslerns uppgifter överfördes på prokuratorn, som skulle biträda generalguvernören vid övervakningen av lagarnas efterlevnad.

Efter Finlands självständighetsförklaring år 1917 ändrades tjänstebenämningen prokurator åter till justitiekansler och tjänstebenämningen prokurator adjoint till justitiekanslers adjoint, som i den nya grundlagen nu ändrats till biträdande justitiekansler. De grundläggande bestämmelserna om justitiekanslern togs in i regeringsformen för Finland år 1919. Till det självständiga Finlands första justitiekansler utnämndes Pehr Evind Svinhufvud, som bl.a. varit lantdagens talman och senare blev republikens tredje president. De grundläggande bestämmelserna om justitiekanslerns och biträdande justitiekanslerns och dennes ställföreträdares uppgifter ingår nu i Finlands grundlag, som trädde i kraft år 2000.

Justitiekanslern och riksdagens justitieombudsman

Tjänsten som riksdagens justitieombudsman inrättades 1919. Vid övervakningen av myndigheternas verksamhet och den offentliga verksamheten har justitiekanslern och riksdagens justitieombudsman till stora delar parallell behörighet. Ansvarsområdena skiljer sig såtillvida att justitiekanslern utreder klagomål som anförts över advokater och offentliga rättsbiträden. Förhandsgranskningen av statsrådets allmänna sammanträden och föredragningarna för republikens president handhas i praktiken huvudsakligen av justitiekanslern. Justitiekanslern, biträdande justitiekanslern eller dennes ställföreträdare är närvarande vid statsrådets sammanträden och vid föredragningen för presidenten.

Justitiekanslern överför vanligen till justitieombudsmannen sådana klagomål som gäller försvarsmakten eller gränsbevakningsväsendet, anhållande eller häktning eller fängelser och andra slutna inrättningar. Klagomål som anförts av fångar hör också i regel till justitieombudsmannens ansvarsområde. Justitiekanslern och justitieombudsmannen kan också annars till varandra överföra ärenden, om överföringen påskyndar behandlingen eller om det av andra särskilda skäl är motiverat.

JUSTITIEKANSLERSÄMBETET

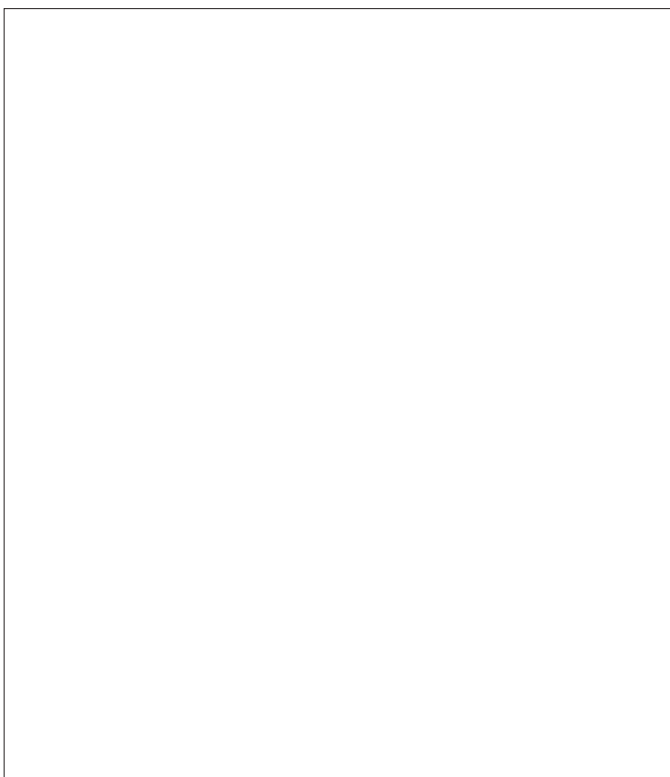
Vid justitiekanslersämbetet bereds de ärenden som skall avgöras av justitiekanslern samt andra uppgifter som hör till justitiekanslerns verksamhetsområde. Ämbetet mottar årligen närmare 1400 klagomål som anförts mot myndigheternas verksamhet. Av de klagomål som prövas leder 10-20% till åtgärder från justitiekanslerns sida. Oftast innebär åtgärden att justitiekanslern ger ett meddelande eller anvisning om hur myndigheten borde enligt lag ha förfarit.

De ärenden som gäller övervakningen av statsrådet behandlas varje vecka huvudsakligen i samband med den s.k. listagranskningen. Vid granskningen går man preliminärt igenom de förslag till beslut som skall avgöras vid statsrådets allmänna sammanträde och vid den föredragning för presidenten som följer därpå.

Justitiekanslersämbetets verksamhet övervakas av riksdagen. Enligt grundlagen skall justitiekanslern årligen överlämna till riksdagen och statsrådet en berättelse om sina ämbetsåtgärder och iakttagelser om hur lagstiftningen har följts. I riksdagen remitteras berättelsen till grundlagsutskottet. Utskottet avger årligen ett betänkande om berättelsen vilket riksdagen sedan behandlar i plenum.

Vid justitiekanslersämbetet finns i medeltal 35 tjänstemän, av vilka de flesta har juridisk utbildning.

Justitiekanslersämbetet finns vid statsrådet och det består av tre avdelningar.

Administrativa enheten

- behandlar ärenden som gäller ämbetsverkets interna förvaltning och ekonomi
- sköter uppgifter som hänför sig till personalutbildningen
- redigerar justitiekanslerns berättelse
- sköter informationsärenden
- kanslichefen leder enheten och är biträdande justitiekanslerns ställföreträdare

Avdelningen för statsrådsärenden

- biträder justitiekanslern vid övervakningen av statsrådet och beredningen av utlåtanden
- behandlar ärenden som gäller övervakningen av advokater och offentliga rättsbiträden
- sköter internationella ärenden och ärenden som gäller den nationella beredningen av EU-ärenden

Avdelningen för rättsövervakning

- behandlar klagomål samt ärenden som gäller annan laglighetskontroll
- behandlar ärenden som gäller åtal mot tjänstemän för tjänstebrott
- bereder utlåtanden som hör till avdelningens verksamhetsområde
- biträder vid behov avdelningen för statsrådsärenden

JUSTITIEKANSLERSÄMBETET

Besöksadress Snellmangatan 1 A, 00170 HELSINGFORS

Postadress PB 20, 00023 STATSRÅDET

Tfn + 358 (0)9 16001

eller + 358 (0)9 57811

Telefax + 358 (0)9 160 23975

Registratur + 358 (0)9 160 23950

Information + 358 (0)9 160 23955